

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยภาวะของเศรษฐกิจโลกและประเทศตกต่ำ ทำให้ต้องประสบกับสถานการณ์การเลิกจ้างและประชาชนในพื้นที่ประสบปัญหาการว่างงาน และไม่มีอาชีพประจำที่แน่นอนทำให้ไม่มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต นับแต่ปีพุทธศักราช 2548 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ประกาศนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นวาระแห่งชาติ โดยกำหนดให้มีคาราวานแก้จนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเดือดร้อนของประชาชนที่ได้จดทะเบียนไว้ ออกนโยบายจะทำให้คนยากจนหมดไปจากแผ่นดินไทยโดยให้หน่วยงาน ทุกหน่วยงานในทุกกระทรวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอื่นๆ อาทิ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต้องประสานความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการ (Partnership) ร่วมกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยได้รับงบประมาณจากศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตช.) และใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เป็นเครื่องมือในการดำเนินโครงการโดยมีความมุ่งหมายที่จะให้คนยากจน อย่างน้อย 20,200 คน ใน 760 ชุมชนทั่วทุกจังหวัดหลุดพ้นจากความยากจน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2548: 6) รัฐบาลได้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบลมีผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง โดยใช้วัตถุดิบ หรือทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำการพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่ม จากการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ชุมชนคิดค้นสินค้าจากท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ สามารถพัฒนาคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าจนสามารถนำส่งออกได้ มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาสนับสนุนในเรื่องวิชาการ เทคโนโลยี ช่องทางทำการตลาด ขยายโอกาสให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งทุน ตลอดจนยกระดับฐานะผลิตสินค้าขึ้นมาเหมือนเป็นบริษัทย่อย ๆ ในรูปแบบครบวงจร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งแต่ละกลุ่มมีปัญหาที่แตกต่างกันออกไป เช่น ปัญหาด้านวัตถุดิบ ปัญหาการใช้ปัจจัยการผลิตขาดความรู้ความเข้าใจการบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาด สินค้าบางตัวยังไม่ได้มาตรฐานคุณภาพ ขาดองค์ความรู้ ขาดการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของกลุ่ม โดยได้มีการสนับสนุนให้คนในชุมชนใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่น นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์มาสร้างเป็นจุดขายของตนเอง อีกทั้งยังได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีนโยบายในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2548 เป็นต้นมา ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้ผลิตในสังกัดสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี จำนวน 87 กลุ่ม จังหวัดยะลา จำนวน 65 กลุ่ม และจังหวัดนราธิวาส จำนวน 74 กลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสังกัดกรมส่งเสริมสหกรณ์มีองค์ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด โดยดำเนินโครงการมาแล้ว 2 ระยะ ในระยะแรก ประกอบด้วย กิจกรรมสำรวจสถานการณ์และจัดทำแผนพัฒนากลุ่ม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์และหน่วยงานในพื้นที่สนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้สามารถพัฒนากลุ่มได้เข้มแข็ง ระยะที่ 2 ดำเนินงานให้สหกรณ์ต้นสังกัดมีส่วนร่วมการพัฒนากลุ่มผู้ผลิต ประเมินผลศักยภาพของกลุ่ม และวางแผนการส่งเสริม (ในด้านการผลิต การตลาด การระดมทุน การบริหารจัดการ) ให้สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตแต่ละระดับ ทั้งนี้ ในระยะที่ 3 ปีงบประมาณ 2551 กรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกับ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำหนดให้มีการดำเนินงานโครงการต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพกลุ่มอาชีพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาด ซึ่งเป็นการดำเนินงานต่อยอดจากโครงการ ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิต และสหกรณ์ในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน สร้างช่องทางการตลาด ขยายตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจหรือคลัสเตอร์ (Cluster) ผลิตภัณฑ์ให้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมการบริหารจัดการ การผลิต และการตลาดของกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มผู้ผลิตและสหกรณ์มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ และจัดให้มีที่ปรึกษาทางด้านวิชาการสนับสนุนกลุ่มผู้ผลิตในขั้นตอนการปฏิบัติ (To Implementation) ของโครงการ (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 (พ.ศ.2551-2552), 2552 : 1)

การประเมินผลโครงการ เป็นกระบวนการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ และขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและผลกระทบอะไร และบรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547 : 2) เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ประกอบในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ การประเมินผลโครงการเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อบุคคลและองค์กรเป็นอย่างมาก ซึ่งการประเมินเป็นเครื่องรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถจะรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับหนึ่งได้ ยังช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานพิจารณาจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ ในโอกาสต่อไป อีกทั้งยังช่วยให้ทราบถึงผลผลิตโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการต่าง ๆ ล้วนมีแต่จุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็อาจจะมีผลผลิตบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย ดังนั้น ทุกโครงการจึงควรมีการประเมินผลโครงการ เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าควรจะดำเนินการต่อหรือปรับเปลี่ยน ปรับปรุง ขยายผล ระบุ หรือยกเลิกโครงการหรือไม่

จากความสำคัญที่ได้กล่าวมา โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้วในปี 2552 และยังไม่มีการประเมินผลโครงการอย่างเป็นทางการ ซึ่งการประเมินโครงการทำให้รู้ว่า การปฏิบัติงานตามโครงการนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ได้ทราบถึงความสำเร็จของโครงการ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบของโครงการได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพผู้ผลิตให้มี

ศักยภาพมากขึ้นในอนาคต ผลของการประเมินโครงการจึงเป็นข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพ ในการทำงานซึ่งสำคัญต่อการวางแผน หรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินผลโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 ใน 2 ด้าน ประกอบด้วย การประเมินพฤติกรรม และการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร
2. เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในบริบทของจังหวัดปัตตานี

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อมูลที่ได้จากสภาพความเป็นจริง เป็นฐานในการคิด พัฒนาโครงการต่างๆ ในสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
2. ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานีและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการนำไปใช้วางแผน กำหนดนโยบาย เป็นแบบอย่างในการสร้างและพัฒนาคุณภาพกลุ่มอื่นๆให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

การประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มผู้ผลิตที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 จำนวน 20 กลุ่ม กลุ่มละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน โดยเลือกเฉพาะกลุ่มที่มีการดำเนินงานในปัจจุบัน ในกลุ่มที่สังกัดสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

1. ประธานที่ปรึกษาโครงการ ได้แก่ อาจารย์สนั่น เพ็งเหมือน
2. การค้าภายในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ นางนงลักษณ์ โกสียะพันธ์
3. เจ้าหน้าที่สังกัดสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี ได้แก่ นายอารีสัน สามะ
4. สถาบันฮาลาล คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ นางสาวอัสนี

หวังพิทยา และนายมูหะมะอีซอ อาบู

5. กลุ่มผู้ผลิต ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิต ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 จำนวน 7 คน โดยแยกตามกลุ่มผลิตภัณฑ์ 5 ชนิด ซึ่งเลือกตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์ ชนิดละ 2 คน

ด้านเนื้อหา

1. การประเมินผลโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 ใน 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 การประเมินพฤติกรรม ได้แก่ ความรู้และทักษะ ด้านที่ 2 การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร
2. การหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ผลิตให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในบริบทของจังหวัดปัตตานี โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อหาปัญหาของกลุ่มและนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ผลิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การประเมินผล** หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า โครงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการประเมิน 2 ด้าน ดังนี้

1.1 **ประเมินพฤติกรรม (Behavior)** เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หลังจากเข้าร่วมโครงการว่าเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ ได้มีการนำความรู้ และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานได้มากน้อยเพียงไร ซึ่งจะเน้นประเมินใน 2 ด้าน ดังนี้

- ด้านความรู้ คือ ชั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือ ได้ฟัง ความรู้นี้ เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหา และมาตรฐานเป็นต้น “ในที่นี้ประกอบด้วย ความรู้จากการบริหารจัดการกลุ่ม ความรู้ในการดำเนินงานตามแผนธุรกิจ ความรู้ในการรวมกลุ่มเครือข่ายธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงขององค์กร และความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม” ที่กลุ่มผู้ผลิตได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาผู้ผลิตให้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และบรรลุไปตามเป้าประสงค์ของโครงการ

- ด้านทักษะ คือ ความชัดเจน และความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตสร้างขึ้นได้โดยการเรียนรู้ จากการเข้าร่วมโครงการ “ในที่นี้ประกอบด้วย ทักษะที่เกิดจากการทดสอบตลาด”

1.2 **ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร (Results)** เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มผู้ผลิต ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการ ในด้านการบริหารจัดการด้านการผลิต และด้านการตลาด

2. **โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3** หมายถึง โครงการที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่

จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2548 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสังกัดกรมส่งเสริมสหกรณ์มีองค์ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด

3. กลุ่มผู้ผลิต หมายถึง กลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 3 และในปัจจุบันกลุ่มยังมีการดำเนินงานเฉพาะในสังกัดสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี

4. กลุ่มผลิตภัณฑ์ หมายถึง ประเภทของผลิตภัณฑ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ (1) อาหาร (2) จักสาน (3) ผ้าและเครื่องแต่งกาย (4) ศิลปประดิษฐ์ และ(5) เครื่องดื่ม

5. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มผู้ผลิตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หมายถึง กรอบการทำงานที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ผลิตในบริบทของจังหวัดปัตตานี แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการผลิต และ(3) ด้านการตลาด

Prince of Songkla University
Pattani Campus